

חלק ראשון – שאלה שנייה (קוהן, ניי וטאלב)

סעיף א': תפיסתם של רוברט קוהן ויוסף ניי (Keohane & Nye, 2000) היא, כי גלובליזציה מעולם לא הייתה תופעה חדשה, וכי יש להתבונן עליה בתור 'מצב'. כלומר, חלק אינטגרלי מהמציאות החברתית-עולמית, אשר חווה תקופות ומגמות בהם העקרונות שלו גוברים והופכים דומיננטיים יותר, ותקופות אחרות בהן ישנה דווקא ירידה במצב הגלובלי של העולם. כדי להבין תפיסה זו לעומק, חשוב להתייחס לשלושה מושגים עיקריים במשנתם של שני החוקרים. תלות הדדית (interdependence), מושג המתאר קשר בין שתי ישויות בינלאומיות. גלובליזציה (globalization), המתאר את פעולת 'ההגדלה' של עקרונות גלובליים בעולם. ולבסוף, גלובליזם (globalism), המתאר מצב עולמי של רשת של קשרים בין מדינות, המשתמשות בעיקר בחלופת טובין וכספים לביסוס הקשרים ביניהם, לצד מעבר של אנשים, רעיונות ומידע (Farrell & Newman, 2016).

התפיסה של השניים על גלובליזציה הינה בעיקרה שלילית, ומתארת כיצד תהליכים של עליה בגלובליזציה מייצרים מציאות של תלות מורכבת, בין שחקנים רבים שמדינות מהוות רק חלק מהם, המייצר קשרים רבים ומקבילים, על בסיס נושאים רבים, ללא היררכיה ברורה (Keohane & Nye, 2000). למציאות מתגברת זו, ישנם השלכות קשות על אלו אשר מחזיקים בפחות ידע ופחות כוח, אשר נפגעים קשה יותר מאירועים כלכליים במדינות בהן הן תלויות, וכך גובר אי השוויון והפער בין עשירים ועניים (שטיגליץ, 2005). מציאות זו, בלטה יותר מכל נוכח מגפת הקורונה, אשר עבור רבים, מעולם לא ביטאה ושיקפה את משמעויות הגלובליזם בהקשרים תרבותיים שונים ובצורה כה בולטת (McNamara & Newman, 2020).

הקורונה סימלה למעשה את הגלובליזם במספר משמעויות. ראשית, על האופן שבו המציאות הגלובלית, המתבססת על אותם קשרים ועל אותה תלות מורכבת, כזו המתבססת על קשרים כלכליים, אך גם על מפגשים, חיבור בין תרבויות וגישה חופשית, היא זו שהפכה את מגפת הקורונה לתופעה בלתי נמנעת, אשר עצם התפשטותה, הכריח בלימת אין ספור קשרים גלובליים, בהם תלויים כלל המדינות, כדי להתקיים ולשרוד כחברה מתפקדת ומשגשגת (Busby, 2021). זאת במיוחד נכון, כאשר בוחנים את תפקוד האיחוד האירופי בנושא החיסונים למגפת הקורונה. בניגוד למדינת ישראל, לארצות הברית, ואפילו לאנגליה, מדינות אירופה, כמו איטליה, גרמניה או ספרד, סובלות מתהליך עצל ואיטי בהפצת החיסונים בארצם, אשר אינו מצליח להיות אפקטיבי (Schiacchitano & Bartolazzi, 2021). כישלון תכנית החיסונים הינה דוגמה מצוינת לניהול הכושל של האיחוד האירופי לאורך השנים, ועל כן מבטא כישלון ולמעשה מאפיין 'דקיק' של גלובליזם. במקרה של האיחוד האירופי, אלו הציגו קשיים, למשל, גם בהתמודדות עם איומי סייבר לאורך השנים. הכישלון של האיחוד האירופי נובע מהאינטרס הכפול של הארגון לעומת המדינות המנהלות אותו. מצד אחד, האיחוד מבקש לאחוז בתדמית של ישות דומיננטית בעלת השפעה במציאות העולמית, ומצד שני, חיזוק מעמדה, מחליש את המדינות, החוששות מהחלשה זו (Christou, 2018). על כן, במקרה זה, כישלון ייצור הקשרים הנכונים והמקבילים והאידיאולוגיים, גם זה שמוביל לגלובליזם דק, ובלתי אפקטיבי (חנין, 2007).

סעיף ב': למרות כשלים 'אירופאיים' או עולמיים אלו, ארצות הברית, כפי שטאלב (2014; 2009) מתאר אותה כמקרה בוחן, מטיל (גם הוא) ספק ביתרונות של הגלובליזציה, תוך בחינת ארצות הברית כמקרה בוחן חשוב. ארצות הברית הרי, הינה, כביכול, המרוויחה הגדולה ביותר מהגלובליזציה, שכן מבחינות רבות, ארצות הברית השתמשה הן בכוחה הצבאי, הן ברעיונותיה, ובעיקר, בפעילות המסחרית-כלכלית שלה, כדי ליצור מציאות של מעצמה אחת ויחידה אשר שלטה בעולם, למעשה מאז, ואולי אף לפני נפילתה של ברית המועצות. הגלובליזציה, והאופן שבו רעיונות וסחורות כאחד פשטו בעולם, כמו גם בישראל, הפכה את ארצות הברית גם לבעלת הכוח הפוליטי הגדול ביותר, מציאות גלובלית אשר השתנתה בעשורים האחרונים (Azaryahu, 2000).

חלק שני – שאלה שנייה (גלנר ואנדרסון)

הקהילה המדומיינת, על פי משנתו של אנדרסון (1999), גורסת כי יכולת קיומה של כל אומה, נובע מתחושת שותפות משותפת שיש לעם הנמצא תחת לאום מסוים, החשים כחלק מקהילה אחת קוהרנטית, המבטאת אחריות הדדית זה לזה, אכפתיות ואף תקשורת ושיח. בעוד שבפועל, ייתכן שמאפיינים אלו אכן מתרחשים במקרה נתון, בפועל, תחושה קהילתית זו הינה מדומיינת, שכן כמות החברים בלאום אחד הינה לא רק אדירה ובלתי סבירה כי כל חברה יכירו זה את זה, אלא גם חברים אלו לא נמצאים באותה עמדה בקהילה, עד כדי שיש כאלו אשר מודרים ממנה, אך עדיין חשים שייכות וחלק מאותה קהילה. למשל, העדה האתיופית בישראל, הינה רק קהילה אחת מתוך קהילות מיעוט רבות המקופחות ומתקשות להשתלב בחברה הישראלית. למרות זאת, כמובן שגם חברי העדה האתיופית בארץ חשים 'ישראלים', משרתים בצבא ומשרתים את הצרכים של הלאום כלאום, כמו שירות בצבא, תשלום מיסים וכדומה (אליה-לייב, הראל-שלו, ודפנה-תקוע, 2018).

לעומת אנדרסון, גלנר (1983) מתמקד בצורה מהותית יותר בקשר בין הקהילה המדומיינת, כלומר, בין הקהילה לבין הגוף הפוליטי המנהל אותה. עבור גלנר, אם בעבר קהילות קטנות שלטו במידה רבה בסדר היום של היחיד, אשר פיתח בקהילתו הקטנה מאפיינים ייחודיים כמו חינוך, שפה, ותרבות. עם המהפכה התעשייתית, המדינה הבינה את החשיבות של כוחה, ולכן באופן הדרגתי החליפה את הקהילה לכדי יצירה שפה אחת משותפת, מערכת חינוך מרכזית ותרבות הגמונית ומרכזית אחת. ההחלפה הזו, הפכה את הלאום לחלק בלתי נפרד מאישיותו וזהותו הנתפסת של האדם (כלפי עצמו ומצד אחרים), המנהלת באופן מתמיד מאבק בין שאיפות אינדיבידואליות לשאיפות קולקטיביות, וכמובן מאבקים בין אוכלוסיות אשר לא נכללות בתוך הלאום, אך יושבות בתוך הטריטוריה עליה הלאום חולשת (למשל, ערבי ישראל במדינת ישראל), ולכן מבקשות לעצב מחדש את הלאום, כדי שיכלול גם אותם. על כן, הלאום הינו תוצאה שני תהליכים המתרחשים במקביל. בניה של גוף פוליטי אשר יהיה מסוגל לארגון, ברמה הניהולית והחברתית את הצרכים הממלכתיים של עם, ותודעה עממית המקבלת לתוכה את המשמעויות ואת הייצוג המובנה בתוך הלאום. כך למשל, הלאום הישראלי בנוי על יסודות היסטוריים (זיכרון השואה) ויסודות זהותיים (הלאום של כלל היהודים). עם זאת, חלקים מסוימים בקהילה החרדית, רואים בלאום הישראלי בתור כזה אשר מפר ואף מהווה איום לדרישות הקולקטיביות והאינדיבידואליות של ההלכה והתפיסה היהודית בכללותה, ולכן דוחים את הלאום הישראלי ואת הרעיון הציוני בכללותו (בראון, 2015).

על רקע שתי תיאורים מרכזיות אלו, ניתן בהחלט לראות בעיניים חדשות את דבריו של נשיא ארגון הבריאות העולמי, כאשר התיאוריה הראשונה, של אנדרסון (1999), מעניקה התבוננות מחודשת על הרעיון של 'הקהילה המדומיינת' ואילו עבודתו של גלנר (1983) דנה בפן הפוליטי של לאום ומקומן של לאומים במציאות היסטורית ויוצאת דופן כמו זו של מגפת הקורונה. כך למשל, תוך התייחסות להשקפתו של אנדרסון, ניתן לומר כי זה כמה עשורים, במיוחד נוכח תופעות של הגירה המונית ממדינות ערב (לרבות סוריה), מתנהל דיון פוליטי וציבורי עיקש ובלתי פתור הנוגע לרלוונטיות של הלאום בימינו אנו. המתנגדים להגירה, רואים באת הסכנה הקיימת בקהילה המדומיינת שלהם, אשר עלולה לאבד את צביונה ואת ייחודה,